

Ольга ГАРМАТІЙ¹

УКРАЇНА – РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА: МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМИН

Важливість та актуальність дослідження медійного представлення різних рівнів українсько-польських відносин – від особистісного до міждержавного – зумовлена тим, що Республіка Польща як член ЄС і партнер України в євроінтеграційних процесах потребує докладного вивчення у всіх аспектах діяльності, зокрема і медіа комунікаційному.

Проблемно-тематичний контент подання сучасних українсько-польських відносин доцільно схарактеризувати на прикладі матеріалів «Укрінформу» – це єдине національне інформаційне агентство України, а також єдиний від України член Європейського альянсу інформаційних агентств та член Асоціації національних інформаційних агентств країн Причорномор'я.

Події, що відбуваються у Республіці Польщі, реалії українсько-польських міждержавних відносин, особистісний вимір таких стосунків, заходи за участю представників польської та української сторін у сфері політики, економіки, соціального життя, культури, науки, техніки й спорту тощо – активно висвітлюються «Укрінформом».

Оскільки Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» є центральним інформаційним агентством, утвореним згідно з Указом Президента України і, як сказано в його Статуті, метою його діяльності є реалізація державної політики у сфері інформації шляхом збирання, обробки, творення, зберігання і підготовки інформації, випуску та поширення новин, надання інформаційної продукції, то, зрозуміло, значну увагу агентство приділяє висвітленню державницької позиції України².

Так, зокрема, в повідомленні «Україна і Польща підготують дорожню карту щодо примирення двох народів – АПУ» з посиланням на прес-службу українського Президента зазначається: «Основна

1. **Ольга Гарматій**, доцент кафедри журналістики та засобів масової комунікації Національного університету «Львівська політехніка».

2. *Статут Українського інформаційного агентства «Укрінформ»*, Електронний ресурс, <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/749-97-%D0%BF> (доступ 13.04.2017)

мета цього документа – забезпечення конструктивного характеру двостороннього діалогу та сприяння процесу порозуміння між двома народами для подальшого зміцнення стратегічного партнерства між Україною та Польщею... Сторони наголосили на важливості уникнення політизації питань історичного минулого двох народів та зосередження уваги громадськості двох країн на позитивних прикладах в історії українсько-польських взаємин... У центрі уваги було також питання європейської інтеграції України...»³, – йдеться у повідомленні.

У матеріалі «Без зусиль Польщі безвіз для українців був би неможливим – Ірина Геращенко» наголошується, що без підтримки Польщі прийняття Європарламентом безвізового режиму для України було б неможливим. «Я хочу подякувати Польщі за те, що ви є справжніми лобістами України, і ми усвідомлюємо, що голосування в Європарламенті, коли 521 депутат проголосував за безвізовий режим для України, без польських депутатів це було б неможливо», – наводиться висловлювання віцепікера Верховної Ради України І. Геращенко.

Разом з тим, у повідомленнях «Укрінформу» висвітлюються складні й болючі для Польщі питання, зокрема щодо Катинської трагедії. У матеріалі «Польща закидає Росії нову історичну фальсифікацію» власний кореспондент інформгентства передає: «МЗС Польщі та Інститут національної пам'яті (ІНП) РП висловили своє незадоволення діями російської сторони, яка розмістила на території військового кладовища у Катині таблиці про більшовицьких в'язнів у Польщі в 1919-1921 роках». Зазначене повідомлення містить історичний бекграунд – довідкові відомості: «Як відомо, Політбюро ЦК ВКП(б) ухвалило секретне рішення про розстріл 14 700 польських офіцерів і цивільних осіб, які перебували в радянських таборах для військовополонених, а також 11 тис. арештованих поляків, що утримувалися в тюрмах західних областей України і Білорусі... Термін «Катинський злочин» – узагальнений, він означає розстріл в квітні-травні 1940 р. майже 22 тисяч польських громадян, що утримувалися в тюрмах і таборах НКВС СРСР».

3. Тут і далі: *Укрінформ: офіційний сайт*, Електронне джерело, <https://www.ukrinform.ua/> (доступ 13.04.2017)

Про Росію та пов'язані з її політикою аспекти українсько-польських стосунків у глобальному вимірі йдеться у низці повідомлень інформгентства. У новині «Міжпарламентська асамблея у Варшаві закликає продовжити санкції проти РФ» відзначається, що «Парламентська асамблея України, Польщі і Литви засудила російську агресію в Україні, підтримала створення економічного плану допомоги для України, вирішила надіслати спільного листа до парламентів країн ЄС та США щодо підтримки Заходом України».

У матеріалі «Загрози з боку Росії та міжнародного тероризму мають спільне джерело – Мацеревич» цитується заява міністра національної оборони Польщі Антонія Мацеревича: «Росія і міжнародний тероризм є загрозами, які мають спільне джерело... На його переконання, якщо світ раніше зміг усвідомити загрози зі сходу, то не сталося б багато трагедій. «Я маю на думці, насамперед, агресію у Грузії, драму у Смоленську, збиття літака Малайзійських авіаліній, агресію в Україні, яка триває донині і загрожує не лише територіальній цілісності України, але основам міжнародного ладу в Європі та світі», – наголосив глава Міноборони Польщі.

ЗМІ «опрацьовує» позицію польського народу та польської державної влади у багатьох питаннях міжнародної політики. У повідомленні «Дуда підтримав операцію США у Сирії» подана заява глави Польської держави, у якій Президент Польщі Анджей Дуда наголосив, що Польща засуджує злочини, здійснені проти цивільного населення і закликає міжнародну спільноту «загальмувати безумство війни і припинити спіраль насильства»

Загалом міжнародній тематиці присвячена значна кількість інформаційних повідомлень. Так, у новині «Польща може долучитися до бойових операцій проти ІДІЛ» сказано, що Польща може розширити мандат своєї участі в операції проти Ісламської держави (ІДІЛ) і приєднатися до бойових операцій. У замітках «Польща закликає Білорусь поважати «базові громадянські права» та «Польща звинуватила Білорусь у порушенні прав людини» офіційна Варшава закликала Мінськ припинити насилля щодо протестувальників і звільнити затриманих.

Думки польських експертів з приводу подій в українському місті Балаклія також оприлюднені на стрічці «Укрінформу». Це такі як

«Диверсія у Балаклії: польський генерал радить звернутися до НАТО та ЄС» та «Польський експерт – про Балаклію: НАТО має створити «військовий Шенген». Тут сказано: «Росія може заперечувати будь-яку причетність до подій у Балаклії, але довіра до РФ зараз є нульовою. Можливою диверсією у Харківській області Москва дестабілізує Україну і тестує Захід, якому потрібно буде зробити декілька важливих висновків з цієї ситуації».

Багато інформаційних матеріалів висвітлюють перебіг подій, пов'язаних зі Смоленською катастрофою, коли 10 квітня 2010 р. неподалік Смоленська (РФ) розбився літак із президентом Польщі Лехом Качинським та польськими високопосадовцями. Це, зокрема, такі повідомлення: «Смоленська комісія: росіяни свідомо доводили Ту-154М до катастрофи», «Смоленська катастрофа: літак почав розпадатися ще на висоті 900 метрів», «Приховування літака Качинського свідчить про вину Росії – Вашиковський», «Польська прокуратура не виключає версію замаху як причину Смоленської катастрофи», «Смоленська катастрофа: росіяни загнали Ту-154М у пастку – міністр оборони Польщі», «Заради Варшави Москва готова і на вбивство», «Польські слідчі створять віртуальну карту Смоленської катастрофи», «Смоленське слідство: у п'ять трун поклали частини тіл інших людей», «Польська прокуратура: росіяни свідомо спровокували Смоленську катастрофу», «Росія щось приховує у справі Ту-154М – Качинський», «Польща залучила экс-прокурора Гаазького суду до Смоленської справи», «Відповідальність Росії за Смоленську катастрофу безперечна – польський міністр», «Польща вимагатиме від РФ уламки літака Качинського через суд у Гаазі», «Польща готує скаргу в Гаагу на російське розслідування смоленської катастрофи», «Польща «інтенсивно вимагатиме» повернення Росією літака Качинського».

Своєрідним випробуванням для українсько-польських стосунків стала подія з обстрілом консульства РП в українському Луцьку. «Укрінформ» зреагував на це низкою оперативних повідомлень. У день обстрілу, 29 березня 2017 р. читачі «Укрінформу» мали як оперативну інформацію, так і коментарі та реакцію найвищих посадових осіб та керівництва обох держав (подаємо неповний перелік матеріалів з цього приводу): «У МВС пояснили, чому гранатометник

обрав саме Генконсульство Польщі» (тут, зокрема, висловлюється думка, що обстріл консульства Польщі в Луцьку більше скерований на громадську думку, аніж аби завдати шкоди установі), «СБУ: Основна версія вибуху в Генконсульстві Польщі в Луцьку – теракт», «Дуда: Атака на консульство в Луцьку вимагає рішучої реакції», «Парубій: Обстріл Генконсульства Польщі – це провокація ворога», «Інцидент у Луцьку: Порошенко запросив поляків до слідчої групи», «Польська прокуратура розпочала власне розслідування інциденту в Луцьку», «МЗС назвало провокацією напад на консульство Польщі» (тут зазначається, що напад, вчинений на Генеральне консульство Республіки Польщі в Луцьку, є черговою цілеспрямованою провокацією, вочевидь, інспірованою ззовні, яка має на меті зашкодити стратегічному партнерству між Україною та Польщею), «Дешиця: За інцидентом у Луцьку стоїть Росія», «Заступник глави МВС Польщі: Складно протидіяти інцидентам як у Луцьку», «СБУ прокоментувала обстріл генконсульства Польщі», «У Бюро нацбезпеки Польщі не сумніваються: в Луцьку була провокація».

Ця та пов'язані з нею події висвітлювалися і в інших публікаціях (знову ж таки – це не вичерпний перелік): «Польські консульства в Україні відкриють після гарантування безпеки – Вашиковський», «Теракт у Луцьку. «Червона лінія» війни з пам'ятниками», «У Польщі розуміють, що обстріл консульства міг бути інспірований ззовні – МЗС України». В новині «Міністр оборони Польщі прокоментував напад на Генконсульство у Луцьку» подано коментар польського державного високопосадовця: «Атака на Генконсульство Польщі в Луцьку була свідомою провокацією, аби посіяти ненависть між Варшавою та Києвом, ізолювати Україну і позбавити її міжнародної підтримки».

Непростими для стосунків обох держав є також події, пов'язані з операцією «Вісла». Щодо цієї теми «Укрінформ» опублікував, зокрема, розгорнуту статтю дослідника Аскольда Лозинського «Акція «Вісла»: згадаймо події й спом'янімо потерпілих», в якій автор дав історичну аналітичну довідку про депортацію українців з їх етнічних земель у Польщі.

Заради об'єктивності слід зазначити, що у заголовках і текстах повідомлень «Укрінформу» фіксуються неоднозначні думки та настрої щодо перебігу цих процесів. Так, у матеріалі «Тима: Нинішня

польська влада заграє з антиукраїнським електоратом» з посиланням на Петра Тиму, голову Об'єднання українців у Польщі (ОУП), сказано: «чинна польська влада... стала заручником процесів, які сама ж запустила. Загравання з антиукраїнським електоратом примушує владу бути обережною у прямому засудженні навіть комуністичних злочинів (операція «Вісла» – ред.)», – заявив Тима». У новині «Основні урочистості до 70-річчя «Вісли» пройдуть у Перемишлі» в інтерв'ю «Укрінформу» згадуваний вище голова ОУП П. Тима заявив, що відзначення річниці операції «Вісла» наприкінці квітня «буде доброю нагодою для того, щоб поговорити на науковому рівні про різні аспекти сучасного існування української громади в Польщі... Порушуватимемо питання антиукраїнських настроїв, оскільки вони є, і ми не можемо вдавати, що вони відсутні».

У публікації «Польська влада не хоче відзначати 70-річчя операції «Вісла» – Тима» знову ж таки з посиланням на голову ОУП констатовано: «Спостерігається небажання держави на різних рівнях якось відреагувати на річницю операції «Вісла», – заявив Тима. За його словами, раніше ця річниця не викликала такого несприйняття в Польщі. Наприклад, до 60-річчя операції «Вісла» було ухвалено спільну заяву президентів Леха Качинського і Віктора Ющенка. Тоді ж відбулося богослужіння з цієї нагоди у каплиці президента Польщі. Крім того, раніше Інститут національної пам'яті Польщі проводив різноманітні заходи з цього приводу. «Тобто різниця у ставленні до цієї події кілька років тому і зараз очевидна», – підкреслив Тима. За словами голови ОУП, жодна з українських та лемківських організацій не отримала в цьому році коштів на організацію річниці операції «Вісла»... З іншого боку, як зауважив голова ОУП, в Польщі спостерігається «активність радикальних сил, які на різних рівнях намагаються здійснити реванш у цьому питанні». Зокрема, їхня діяльність спрямована на скасування резолюції Сенату 1990 р. про засудження в Польщі операції «Вісла» і взагалі перегляд ставлення польської держави до цього питання. «Є також звернення польських істориків, експертів й інших осіб до маршалків Сейму і Сенату з визначеннями, що операція «Вісла» була слушною... Тобто регрес спостерігається на кількох рівнях...», – констатував голова ОУП».

Перегукується з вищенаведеною і новина «Польська влада не дала грошей на відзначення річниці операції «Вісла». Власний кореспондент Укрінформу пише, що сторона нацменшини негативно оцінює факт ненадання у 2017 р. дотації на реалізацію завдань, пов'язаних з вшануванням річниці названої події: «На їх переконання, відмова у виділенні державою коштів на збереження пам'яті і поширення інформації про драматичні події, які вплинули на долю нацменшин в Польщі, є «незрозумілим рішенням, яке викликає занепокоєння»... На попередні круглі річниці «Вісли» ... уряд Польщі завжди виділяв кошти». Ця публікація містить історичний бекграунд: «Нагадаємо: комуністична влада Польщі розпочала операцію «Вісла» у квітні 1947 р. У результаті акції, яка мала характер етнічних чисток, зі своїх земель на північ і захід було виселено 140-180 тис. українців. Вона мала на меті знищити підтримку для дій УПА на цих територіях».

Отже, у численних повідомленнях «Укрінформу» порушуються багато інших актуальних тем, що стосуються різних аспектів життя сусідньої держави та взаємостосунків наших народів.

Дослідження медійного виміру міждержавних комунікацій України та Республіки Польщі засвідчує важливість ролі й значення медіа, здатних сприяти громадянам обох держав розуміти одні одних, підвищити їх рівень поінформованості щодо процесів, які відбуваються у державах. Слід погодитися зі словами президента польського Фонду міжнародної солідарності (Solidarity Fund.PL) Кшиштофа Становскі, який наголосив: «Ми розуміємо фундаментальну, центральну роль журналістів – людей, які можуть допомогти зрозуміти ситуацію, можуть дати напрямок і в цьому випадку беруть участь у формуванні стратегії – не тільки інформаційної стратегії про асоціацію Україна-ЄС, а й стратегії держави, суспільства, реальної стратегії, яка може змінити історію».